

MARIO ŠIMUDVARAC

**SINTAKTIČKA, LEKSIKOLOŠKA I STILISTIČKA
RAŠČLAMBA PRIJEPISA SENJSKOGA STATUTA
VUKA RUČIĆA**

Mario Šimudvarac
Filozofski fakultet u Zagrebu
Odsjek za kroatistiku
Ivana Lučića 3
HR 10000 Zagreb
mariosimudvarac@net.hr

UDK: 342(497.5Senj)(091)
811.163.42
Izvorni znanstveni članak
Ur.: 2014-06-13

U članku autor navodi sintaktička, leksikološka i stilistička obilježja prijepisa Senjskoga statuta Vuka Ručića iz 1701. godine, govori o prijevodu prijepisa Senjskoga statuta na hrvatski standardni jezik i donosi zaključak o cjelokupnoj jezičnoj raščlambi tog starohrvatskog pravnog teksta.

Glavne riječi: Senjski statut, Vuk Ručić, jezik, sintaksa, leksikologija, stilistika

I.

Sintaktičku raščlambu prijepisa Senjskoga statuta prikazat ćemo proučavanjem nekoliko značajnijih konstrukcija i položaja riječi u rečenici.

Konstrukciju *za + infinitiv* potvrdili smo primjerima: *za ponesti* (3r (4.) 4.), *za poslušati* (3r (4.) 4.), *za tergovati* (3v (6.) 6.), *za prodati* (4r (7.) 7.), *za imiti* (7v (26.) 26.), *za počiti* (8v (28.) 28.), *za odgovoriti* (10r (34.) 33.), *za platiti* (11v (41.) 40.), *za moći* (12r (42.) 41.), *za prodati* (19v (103.) 102.), *za udriti* (23r (127.) 125.), *za osuditi* (26r (151.) 150.). Tu konstrukciju mnogi smatraju pogrešnom jer je takav način izražavanja "nastao pod utjecajem njemačkoga odn. talijanskoga jezika"¹. Ta konstrukcija živi i u svakidašnjoj komunikaciji. Unatoč tomu, u prijepisu Senjskoga statuta postoji konstrukcija u

¹ A. ŠEPIĆ, 1953, 38; I. PRANJKOVIĆ, 2002, 36-41.

kojoj je infinitiv zamijenjen glagolskom imenicom u akuzativu pa prijedlog za stoji ispred te imenice: *za peljanje* (4r (10.) 10., 5v (16.) 16.), *za naplaćenje* (11v (41.) 41.), *za življenje* (21v (117.) 115.).

Osim konstrukcije *za + infinitiv*, u prijepisu Senjskoga statuta upotrijebljena je nekoliko puta konstrukcija *od + imenica u genitivu*. Konstrukcija *od + imenica* romanizam je iz talijanskoga jezika.² Ona se koristi u trima slučajevima. Najprije, ta konstrukcija stoji umjesto običnoga genitiva, npr. *način od statutov* (= način statutā: 1v), *glas od zvona* (= glas zvona: 5v (18.) 18.), *magazina od soli* (= magazina soli: 8r (27.) 27.), *tri dni od pravde* (= tri dana pravde: 8r (27.) 27.). Drugo, konstrukcija *od + imenica u genitivu* znači posvojni ili opisni pridjev: *vratih od tergovine* (= vratima trgovine ili trgovinskim vratima: 3r (4.) 4.), *meštri od gore* (= šumski majstori: 5r (16.) 16.), *drivih ormanic od Senja* (= senjske brodove: 5r (15.) 15.), *vlasteli od grada* (= gradska vlastela: 5r (16.) 16.), *stvar od kremenali* (= kriminalna stvar, kazneni predmet: 10r (34.) 33.), *perikula od smrti* (= smrtna opasnost: 10r (34.) 33.). Treće, ta se konstrukcija rabi i za opisno izražavanje: *ljudi od vića* (= vijećnici/vićnici: 5r (15.) 15., 5v (18.) 18., 6r (19.) 19.), *težakom (...) od vinogradih i pošešionov* (= vinogradari i težaci: 21v (118.) 116.).

Slavenski genitiv stoji uz negaciju i može se zamijeniti akuzativom. U prijepisu Senjskoga statuta uočili smo ih nekoliko: *ne mozi imati nijednoga termena* (= ne mozi imati nijedan termin: 10r (34.) 33.), *ne mozite apelati pravde zgubljene* (= ne mozite apelati pravdu zgublenu: 11r (40.) 39.), *nigdar ne mozi kupiti lesa* (= nigdor ne mozi kupiti les: 4v (12.) 12.), *ne smi kupovati lesa* (= ne smi kupovati les: 5v (17.) 17.).

Ako posvojni pridjevi ipak nisu izvedeni konstrukcijom *od + imenica*, oni se najčešće uvrstavaju kao sročni atributi iza imenice koja im je otvorila mjesto. Na tom mjestu najčešće se pojavljuje posvojni pridjev *senjski* (-a, -o), npr: *vlastelin senjski* (2v (2.) 2., 3v (3.) 3., 3r (4.) 4., 3v (6.) 6., 3v (7.) 7., 4v (19.) 19., 19v (102.) 101., 27v (163.) 162.), *vlasteli senjski* (2v (1.) 1., 3r (4.) 4., 3v (6.) 6., 21r (114.) 113., 21v (118.) 116., 22r (121.) 119., 22v (123.) 121., 23v (129.) 127., 23v (130.) 129., 28v (167.) 166.), *vlastele senjske* (23v (130.) 128.), *vlastel senjskih* (4r (8.) 8., 21r (116.) 114., 22v (124.) 122., 24v (137.) 136.), *pučaninu senjskomu* (8v (29.) 29.), *pučani senjski* (18v (96.) 95., 21v (118.) 116.) *pučanov senjskih* (9v (33.) 32., 23r (128.) 126.), *kunfunih senjskih* (10r (35.) 34.), *konfini senjski* (26v (157.) 156.), *vlastel i puka senjskoga* (27r (160.) 159.), *vikara senjskoga* (1v, 1r), *rekturi senjski* (7v (27.) 27., 8v (27.) 27.), *rektura senjskoga* (6v (21.) 21.), *rektorov senjskih* (11r (40.) 39.), *zgora*

² B. KUZMIĆ, 2007, 21.

senjskoga (5r (14.) 14.), *vića senjskoga* (5r (15.) 15.), *dvora senjskoga* (6r / 6v (21.) 21.), *komunitadi senjske* (6r (19.) 19., 6v (22.) 22.), *kvaderni senjskoj* (9v (33.) 32.), *zakonu senjskomu* (11v (41.) 40.), *gospodstva senjskoga* (19r (97.) 96.), *jurisdicioni senjskoj* (20r (105.) 104.), *vino senjsko* (21r (113.) 112.), *planinah senjskih* (23r (128.) 126.), *pašah senjskih* (27v (161.) 160.), *porat senjski* (25r (143.) 142.), *portu senjskomu* (27r (163.) 162.), *Drazi senjskoj* (28v (167.) 166.). Slične primjere nalazimo i s drugim posvojnim pridjevima: *oficijalom gospodskim* (3r (4.) 4., 3v (5.) 5., 4r (7.) 7.), *poštenje gospodsko* (5v (18.) 18.), *volje gospodske* (4v (10.) 10.), *volji gospodskoj* (4r (9.) 9.), *straže gradske* (5r (15.) 15.), *sudac komunski* (13r (47.) 46.), *sudac puški* (128v (168.) 167.), *gore vlastelskih* (5r (14.) 14.), *človika (...) zvanjskoga* (4v (11.) 11.), *pućanin stranjski* (5v (17.) 17.), *vrata gornja ali morska* (19v (102.) 101.), *vino vanjsko* (13v (52.) 51.), *vina vanjskoga* (3v (6.) 6., 21r (112.) 111.), *vin vanjskih* (3v (6.) 6.), *vina dalmatinskoga* (15r (69.) 68.). Osim posvojnih pridjeva u poretku *imenica + sročni atribut*, rjeđe nalazimo pridjeve kao sročne atributi u poretku *sročni atribut + imenica*: *komunski pečat* (13r (47.) 46.), *senjski podložnici* (20r (106.) 105.), *senjskoj jurisdikciji* (20v (108.) 107.), *senjsko vino* (20v (110.) 109.), *senjska vina* (13v (52.) 51.). Ostali su: *stranjskim uzdržanjem* (11r (39.) 38.), *vanjski (...) domaći človik* (12r (42.) 41.), *vanjski človik* (23v (129.) 127.), *zvanjski čovik* (22r (120.) 118.), *vanjski ili stranjski ljudi* (14v (63.) 62.), *stranjski ljudi* (17v (88.) 87.), *vanjski ljudi* (22r (119.) 117.), *vanjskih ljudi* (23v (130.) 128.), *vanjsko vino* (20v (110.) 109.), *dalmatinskoga vina* (25r (142.) 141.), *ljudsko tersje* (17r (87.) 86.). Nekoliko gornjih primjera postoji u oba poretka. Pronalazimo primjer *dobro rojena g(ospo)da naša* (1r) u kojemu je jedan sročni atribut ispred imenice, a drugi iza. Drugi sročni atribut posvojna je zamjenica, odnosno atribut koji ima kategoriju posvojnosti.

U trima primjerima posvojnost je izražena osobnom ili ličnom zamjenicom trećega lica množine u genitivu umjesto posvojnog zamjenicom: *njih stvar* (1r), *njih muži* (1v), *termen njih* (10r (35.) 34.).

Negacija u prijepisu Senjskoga statuta stoji na mjestu na kojem je to uobičajeno u današnjem senjskom govoru. Pojavljuje se ispred glagolskoga priloga sadašnjega: *ne plaćajući od nje fita, dohotka ili harača nikomure* (7v (25.) 25.), *ne budući operskimi* (17v (88.) 87.), *ne plaćajuć* (20r (104.) 103.), *ne mogući* (28r (164.) 163.), glagolskoga priloga prošloga: *ne prezentavši se* (9r (32.) 32.), *ne plativši vino vazeto* (16v (78.) 77.), *ne udrivši* (21r (127.) 125.), priloga: *ne veće* (13r (47.) 46.) i rednoga broja: *a ne drugih* (21r (112.) 111.). Negacija stoji i ispred glagola i negira ga: *ne budite od vridnosti nikakover* (9r (31.) 31.), *ne bi kumparil* (9v (33.) 32.), *ne htill prežentati* (9v (33.) 32.), *ne bi na termen njih odlučeni kumpiral* (10r (35.) 34.), *ako ne bi došli* (10r (35.) 34.),

ne bi prišal (10v (36.) 35.), *da nigdor ne ima nego vlasteli za peljanje vole* (4r (10.) 10.), *ne bi platil* (11v (41.) 40. x 2, 12r (42.) 41., 12r (43.) 42.), *ne bi zasobice učinil* (11v (41.) 40.), *ako je ne bi imal* (12r (42.) 41.), *ne svrši* (21r (111.) 110.), *ne iznose* (21r (117.) 115.), *ne plaća niš* (23r (127.) 125.). Negaciju nalazimo ispred jednovalentnoga ili viševalentnoga glagola koji je negiran uz obvezatni dodatak infinitiva. Takvi su glagoli moći, smjeti, biti, htjeti i morati koji su semantički prazni pa traže dopunu u infinitivu: *vlastelin senjski ne smi imiti za tovariša* (4v (11.) 11.), *ako li ne bi mogal dojt* (9r (30.) 30.), *ne httil dojt* (9v (33.) 32.), *ne mozi imati nijednoga termena* (10r (34.) 33.), *ne smi imati ništar* (10v / 11r (37.) 36.), *nigdor ne mozi apelati* (11r (40.) 39.), *ne mozite apelati pravde zgubljene* (11r (40.) 39.), *ne budi dužan ništar platiti* (3v (6.) 6.), *nigdar ne mozi kupiti lesa* (4v (12.) 12.), *nijedan ne mozi intrigati les* (4v (13.) 13.), *ne mozite imiti vole za peljanje* (5v (16.) 16.), *ne smi kupovati lesa* (5v (17.) 17.), *nigdor drugi ne more činiti pisati* (6v (21.) 21.), *ne moziju imati nikakove kriposti* (6v (21.) 21.), *ne smi ni mozi prodati ili kupiti* (6v (23.) 23.), *da ne more učiniti kontrat od alijenaciona* (7r (24.) 24.), *bikari ne mozi nositi* (15r (67.) 66.), *nigdor ne mozi kupiti kakovu tergovinu* (16v (83.) 82.), *ništar se veće ne mozi učiniti* (18v (95.) 94.), *nijedno vanjsko vino ne mozi na menudu prodavano biti* (20v (110.) 109.), *ne mozi prodavano biti* (21r (111.) 110.), *ne mozi vući* (23v (129.) 127.). Imamo glagole (obično imperativ glagola *biti*) koji su dopunjeni pridjevom: *ne bude dužan nego slobodan* (3v (6.) 6.), *ništar ne budu valide* (6v (21.) 21.), *da ne bude ništar vridno* (7r (23.) 23.), imenicom u službi objekta ili priložnom oznakom: *gdi ne bi dvornika bilo* (8v (29.) 29.), *ki ne bi bili zgora Senja* (26r (152.) 151.). Dakle, u prijepisu Senjskoga statuta negaciju nalazimo ispred glagola koji je negiran. Dva primjera pobijaju to pravilo: *on ki bi ne prišal ukazal* (10v (36.) 35.) i *bi se u takovu kazu ne mogli imiti* (13r (46.) 45.). Mjesta su zamijenili negacija *ne* i enklitika *bi*.

Trebamo nešto reći o predikatima u prijepisu Senjskoga statuta. Ako sintaktički obradimo složenost predikata, vidimo da u prijepisu Senjskoga statuta postoje sintaktički jednostavni i sintaktički složeni predikati. Sintaktički su jednostavni oni predikati u kojima jedan glagolski oblik nosi leksičko značenje (pa bio on i morfološki složen). Takve predikate nalazimo na početku Statuta: *bi vladali, bi guvernali, prebiraju, podnesu* (1r)... Već nakon toga javljaju se sintaktički složeni predikati koji se sastoje od leksički nepunoznačnoga glagola i glagola koji nosi leksičko značenje. U tom su spoju leksički prazni glagoli moći, smjeti, biti, htjeti i morati, dok je leksički punoznačan infinitiv. Sintaktički su složeni glagoli npr. *možu izreći* (2v (1.) 1.), *mozi stati i prebivati* (2v (2.) 2.), *ne smi ni mozi prodati ili kupiti* (6v (23.) 23.),

ne smi kupovati (5v (17.) 17.), *budu imili biti* (5r (14.) 14.), *učinil svoju kaužu sveršiti* (11v (41.) 40.). Ako sintaktički složenu predikatu dodamo još jedan infinitiv, nastaje višestruko složeni predikat. Jedan je takav primjer u prijepisu Senjskoga statuta: *ne more činiti pisati* (6v (21.) 21.).

Budući da nije semantički punoznačan u nekim slučajevima, glagoli (u)činiti u infinitivu traži određenu dopunu. Ta dopuna može biti neka imenska riječ, najčešće imenica u službi objekta: *činiti stražu* (5r (15.) 15.), *činiti (...)* *pravdu* (6r (19.) 19.), *činiti (...) kontrate i stvari* (6v (21.) 21.), *učiniti kontrat* (7r (24.) 24.), *pravica učiniti* (18v (94.) 93.), *činiti vlastele i pučane* (26r (152.) 151.), prilog u službi priložne oznake: *učiniti suprotiva njemu* (= priložna oznaka načina, 9v (33.) 32.) ili cijela rečenica: *učiniti ča bi preprodavano bilo*. (18v (94.) 93.).

Valja spomeniti i preobliku supstantivizacije ili poimeničenja. U surečenici: *da ima dati drugi zaklad ki mozi prodati domaćemu, a ne zvanjskomu* (12r (42.) 41.) pridjevi u dativu *domaćemu* i *zvanjskomu* postaju imenicama. Isto se dogodilo u članku 4r (8.) 8. u kojem je imenica *dobra* nastala od pridjeva *doobar* u ženskom rodu.

Dakle, za sintaksu prijepisa Senjskoga statuta obradili smo sljedeće:

1. konstrukcija *za + infinitiv* i *za + glagolska imenica*
2. konstrukcija *od + imenica u genitivu*
3. slavenski genitiv – dolazi uz negaciju i možemo ga zamijeniti akuzativom
4. položaj sročnoga atributa u odnosu na imenicu koja mu otvara mjesto
5. posvojnost izražena osobnim zamjenicama u genitivu
6. položaj negacije ispred glagola
7. sintaktička složenost predikata
8. glagol (u)činiti u infinitivu i njegove dopune
9. supstantivizacija ili poimeničenje

II.

Leksikološku raščlambu prijepisa Senjskoga statuta napravili smo tako da uočimo strane i slavenske utjecaje te da obrazložimo značenje nekih manje poznatih riječi, posuđenica. Stoga, leksikološka raščlamba ima i rječnički (leksikografski) karakter. Na leksik prijepisa Senjskoga statuta najviše su utjecali romanizmi, posebno talijanizmi (posuđenice iz talijanskoga jezika). Budući da je Senj bio trgovačko i prometno središte, dolazili su stranci, hodočasnici i trgovci. Naravno da se nešto stranih riječi zadržalo. Protok stranaca kroz Senj dokazuje i sljedeći članak: *Veće kada ljudi zavećani u Rim*

kroz *Senj gredu, tribi da najpervo postuju i skerčaju vlastele senjske, drugo pučane, treto vanjskih ljudi, a Jakinjane najpervo.* (23v (130.) 128.). I u drugim su člancima spomenuti stranci (4v (11.) 11., 5v (17.) 17., 10r (35.) 34., 12r (42.) 41., 14v (63.) 62., 17v (88.) 87.). Riječi, koje ćemo nabrojiti, poslužile su uvelike i pri prevođenju prijepisa Senjskoga statuta na hrvatski standardni jezik. Navodimo ih abecednim redom s talijanskim ekvivalentom i prijevodom na hrvatski standardni jezik.

Od romanizama najviše je talijanizama: *adversarij* (< tal. avversario = protivnik, suparnik, 10r (34.) 33., 10v (36.) 35.)³, *akužat* (< tal. accusare = tužiti, optužiti, 12v (46.) 45., 17v (88.) 87.)⁴, *alijenacion* (< tal. alienazione = otuđenje, prodaja, 7r (24.) 24., 7v (26.) 26.)⁵, *apelati* (< tal. appellare, appello = nazivati, prozivati, imenovati; prozivanje, 11r (40.) 39. x 2)⁶, *bank* (< tal. banco = klupa, tezga, stol, 8v (30.) 30., 9r (30.) 30., 13v (50.) 49., 18r (91.) 90., 18r (92.) 91.)⁷, *beč* (< tal. bezzo = srebren novac, neki mletački novac, 15v (73.) 72., 25r (144.) 143.)⁸, *celesum* (< tal. cenoglielo = srebren novac, celez, 11r (39.) 38.)⁹, *cimiter* (< tal. cimitero = groblje, 7r (23.) 23.), *citacione* (< tal. citacione = poziv, 8v (29.) 29., 9r (31.) 31., 9r (32.) 32., 9v (33.) 32., 9v (34.) 33., 10r (35.) 34., 15v (71.) 70., 16r (77.) 76.)¹⁰, *deliberacion* (< tal. deliberazione = vijećanje, 1v, 2r)¹¹, *deskrecion* (< tal. descrizione = opisivanje, opis, 26v (155.) 154., 28r (164.) 163.)¹², *dešputati* (< tal. disputare = prepirati se, raspravljati, 2r)¹³, *ered* (< tal. erede = nasljednik, baštinik, 2v (1.) 1.)¹⁴, *falsa, falas* (< tal. fallo = (po)greška, prekršaj, grijeh, 15r (65.) 64., 15r (68.) 67.)¹⁵, *fermacion* (< tal. fermo = čvrst, stalan, postojan, nepomičan, 1r)¹⁶, *fit* (< tal. fitto = zakup, najam, zakupnina, najamnina, 25v (25.) 25.)¹⁷, *intrigati* (< tal. intrigare = (u)miješati se, (u)prtiti se, petljati se u što, tovariti, 4v (13.) 13.)¹⁸,

³ M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, 1990, 90.

⁴ B. KUZMIĆ, 2007, 23.

⁵ M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, 1990, 33.

⁶ M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, 1990, 58.

⁷ M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, 1990, 99.

⁸ A. ŠEPIĆ, 1953, 40; M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, 1990, 111.

⁹ A. ŠEPIĆ, 1953, 40.

¹⁰ M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, 1990, 184.

¹¹ M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, 1990, 262.

¹² M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, 1990, 267.

¹³ M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, 1990, 289.

¹⁴ M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, 1990, 319.

¹⁵ M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, 1990, 336.

¹⁶ M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, 1990, 346.

¹⁷ M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, 1990, 359.

¹⁸ M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, 1990, 486, 487.

jisticija (< tal. *giustizia* = pravda, pravednost, pravičnost, pravica, 25v (147.) 146.)¹⁹, *jurisdicion* (< *giurisdizione* = pravo suđenja, sudbena vlast, 20r (105.) 104., 20v (108.) 107., 23v (130.) 129., 24v (137.) 136., 24v (138.) 137., 25v (146.) 145., 26r (151.) 150., 26r (152.) 151., 26r (153.) 152.)²⁰, *kanciler* (< tal. *cancelliere* = pisar, kancelist, kancelar, 6r (21.) 21., 8v (28.) 28., 11v (41.) 40.)²¹, *kaza* (< tal. *causa* = uzrok, početak, izvor, 10v (36.) 35., 13r (46.) 45.)²², *konfesati* (< tal. *confessare* = priznati, ispovjediti, 11v (41.) 40.)²³, *konfin* i *kunfin* (< tal. *confine* = granica, međa, 10r (35.) 34., 26v (157.) 156., 27r (159.) 158.)²⁴, *kontradikal* (< tal. *contraddire*, *contradire* = proturječiti, protiviti, opirati, biti u opreci, 7v (26.) 26.)²⁵, *kontrat* (< tal. *contratto* = ugovor, pogodba, 6r (21.) 21., 6v (21.) 21., 7r (24.) 24. x 2)²⁶, *kuntinano* (< tal. *continuo* = naprekidan, neprestan, trajan, 7r (24.) 24., 7r (25.) 25, 22v (123.) 121.)²⁷, *komunskih* (< tal. *comune* = općina; opći, zajednički, općinski, 6r (19.) 19., 6v (22.) 22., 8r (27.) 27., 13r (47.) 46. x 2, 19r (96.) 95., 20v (109.) 108. x 2, 24v (137.) 136.)²⁸, *mandat* (< tal. *mandato* = nalog, punomoć, mandat, 7v (26.) 26.)²⁹, *modi* (< tal. *modo* = način, mjera, 2r x 2)³⁰, *kremenali* (< tal. *criminale* = kazneni, krivični, 8v (30.) 30., 10r (34.) 33.)³¹, *oficijal* (< tal. *ufficio* = služba, dužnost, položaj, zvanje, 3r (4.) 4., 3v (5.) 5., 4r (7.) 7., 6v (21.) 21., 6v (22.) 22., 8v (28.) 28. x 2, 9v (31.) 31., 9v (33.) 32., 15r (67.) 66., 15v (71.) 70., 18v (95.) 94., 21r (112.) 111., 28r (165.) 164.)³², *pena* (< tal. *pena* = kazna, globa, 13v (52.) 51., 13v (53.) 52., 14r (55.) 54., 14v (60.) 59., 14v (61.) 60., 14v (62.) 61., 14v (63.) 62. x 2, 15r (64.) 63., 15r (65.) 64., 16r (77.) 76., 16v (78.) 77., 16v (79.) 78., 16v (80.) 79., 16v (81.) 80., 16v (82.) 81., 17r (84.) 83., 17r (85.) 84., 17v (88.) 87., 17v (89.) 88., 17v (90.) 89., 18r (91.) 90., 18r (92.) 91., 18r (93.) 92. x 2, 27v (161.) 160., 28r (164.) 163.)³³, *perikula* (< tal. *pericolo* =

¹⁹ M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, 1990, 402.

²⁰ M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, 1990, 402.

²¹ M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, 1990, 144.

²² M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, 1990, 164.

²³ M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, 1990, 211.

²⁴ M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, 1990, 212.

²⁵ M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, 1990, 222.

²⁶ M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, 1990, 221.

²⁷ M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, 1990, 221.

²⁸ B. KUZMIĆ, 2007, 22.

²⁹ M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, 1990, 541.

³⁰ M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, 1990, 576.

³¹ A. ŠEPIĆ, 1953, 40; M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, 1990, 244.

³² M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, 1990, 612, 973.

³³ B. KUZMIĆ, 2007, 23.

opasnost, pogibelj, 10r (34.) 33.)³⁴, *peršon* (< tal. persona = osoba, lice, čeljade, 21r (114.) 113., 26r (151.) 150.)³⁵, *plovan* (< tal. piovano = plovnik, župnik, 28v (167.) 166.)³⁶, *porat* (< tal. porto = luka, pristanište, 13v (51.) 50., 25r (143.) 142.)³⁷, *pošešion* (< tal. possessione, possesso = posjedovanje, posjed, nekretnina, 4r (8.) 8. x 4, 6v (23.) 23., 7r (24.) 24. x 3, 7v (25.) 25. x 2, 7v (26.) 26. x 4, 8r (27.) 27., 9r (31.) 31., 10v (36.) 35., 11r (39.) 38., 11r (40.) 39., 11v (41.) 40., 21v (118.) 116., 22v (123.) 121., 22v (124.) 122., 23r (125.) 123.)³⁸, *prežentati* (< tal. presentare = prikazivati, pokazivati, 7v (26.) 26., 9v (33.) 32.)³⁹, *proklama* (< tal. proclamazione = proglašenje, proglas, objava, proklamacija, 7r (23.) 23., 7r (24.) 24.)⁴⁰, *prospesion* (< tal. prosperita = blagostanje, napredak, uspjeh, procvat, 7r (24.) 24.)⁴¹, *protestirati* (< tal. protestare = prigovarati, protestirati, 18r (94.) 93., 18v (94.) 93.)⁴², *regiment* (< tal. reggimento = vladanje, upravljanje, uprava, vlada, 15v (70.) 69.)⁴³, *rektur* i *rektor* (< tal. rettore = rektor, upravitelj, starješina, 1v, 5v (18.) 18., 6r (19.) 19., 6r (20.) 20., 6v (21.) 21. x 2, 7v (26.) 26., 7v (27.) 27., 8v (27.) 27., 8r (29.) 29., 11r (40.) 39., 20v (108.) 107., 21r (112.) 111., 28r (166.) 165.)⁴⁴, *soldin* (< tal. soldo = novčić, solad (pet čentezima), 3v (5.) 5. x 2, 9v (32.) 32., 9v (33.) 32., 10r (35.) 34., 10v (37.) 36. x 2, 13r (47.) 46., 16r (74.) 73., 19v (100.) 99., 19v (101.) 100., 22r (120.) 188., 24v (136.) 135., 25v (145.) 144., 28v (168.) 167.)⁴⁵, *štrument* (< tal. strumento = alat, sprava, isprava, 7r (24.) 24., 7v (25.) 25.)⁴⁶, *testament* (< tal. testamento = oporuka, izvještaj, zavještaj, testament, 26v (156.) 155.)⁴⁷, *toverna* (< tal. taverna = krčma, birtija, gostionica, 13v (52.) 51., 13v (53.) 52., 14v (64.) 63., 16r (76.) 75. x 2, 16v (78.) 77., 16v (80.) 79. x 2, 21r (112.) 111., 21r (113.) 112.)⁴⁸, *valid* (< tal. valido = krepak, snažan, moćan, važeći, valjan, vrstan, sposoban, 6r (21.) 21., 6v (21.) 21., 7r (24.) 24.,

³⁴ M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, 1990, 663.

³⁵ M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, 1990, 666.

³⁶ B. KUZMIĆ, 2007, 23.

³⁷ M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, 1990, 694.

³⁸ A. ŠEPIĆ, 1953, 40.; M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, 1990, 692.

³⁹ M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, 1990, 702.

⁴⁰ M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, 1990, 709.

⁴¹ M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, 1990, 716.

⁴² M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, 1990, 717.

⁴³ M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, 1990, 747.

⁴⁴ M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, 1990, 755.

⁴⁵ M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, 1990, 874.

⁴⁶ M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, 1990, 918.

⁴⁷ A. ŠEPIĆ, 1953, 40.; M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, 1990, 945.

⁴⁸ M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, 1990, 936.

7v (26.) 26., 26v (156.) 155.)⁴⁹, *vikar* (< tal. vicario = zamjenik, namjesnik, vikar, 1v x 2, 2r, 24r (132.) 131., 24r (133.) 132., 24v (135.) 134., 24v (136.) 135., 26r (151.) 150., 28r (165.) 164.)⁵⁰, *žustati* (< tal. giustare, aggiustare = popraviti, prilagoditi, 25v (147.) 146.)⁵¹. Germanizam je leksem škoda: *škoda* (< njem. Schade, 15v (70.) 69., 18r (94.) 93., 18v (94.) 93.)⁵², *škodu* (12v (44.) 43., 17r (87.) 86., 18r (94.) 93.), *škode* (15v (71.) 70.).

Na prijepis Senjskoga statuta utjecali su staroslavenizmi i kajkavizmi. O tome i o međudijalektnu povezivanju piše Milan Moguš: "Upravo zbog književnog karaktera jezika, tj. jezika kojim se piše, u tekstu se Senjskoga statuta mogu zapaziti prodori koje čvrsti sistem govornoga jezika ne bi mogao prihvatiti. Radi se o staroslavenizmima, kao što je npr. *meč* (uspor. ki bi... pomakal *meč* iz nožnice na drugoga), pa zatim o kajkavizmima, kao *gdo* (u značenju "tko"), *nigdor*, *tulikajše*, *zviše* i dr.). To je potpuno u skladu s predstandardnim stanjem u književnom jeziku sjeverozapadne Hrvatske, osobito pak na državini Zrinskih i Frankopana. Na tom se terenu čak i ranije, tamo od glagoljaških vremena, težilo za međudijalekatnim prožimanjima."⁵³

III.

Prijepis Senjskoga statuta Vuka Ručića iz 1701. godine nije osobito stilogen tekst, no ipak u njemu možemo zapaziti neke osnovne stilske karakteristike starohrvatskih zakona i statuta. Time prijepis Senjskoga statuta dolazi u vezu sa sličnim starohrvatskim pravnim tekstovima. Senjski statut u svojem je povijesnom kontinuitetu i višejezični dokument koji je pisan latinskim i hrvatskim jezikom. Najprije je napisan na latinskom jeziku 1388. godine, a zatim je prepisan po Zjačiću prije 1640. godine kada grad Senj dobiva novi statut. Treću točku u svojoj povijesti Senjski statut smješta u 1701. godinu kada nastaje prijepis Senjskoga statuta suca Vuka Ručića. Senjski statut pisan je precizno, sustavno i osmišljeno s jasnim i definiranim uputama i odredbama. Osnovna je zadaća svakoga zakona i statuta (pa tako i Senjskoga statuta) urediti odnose unutar pojedinih općina, odnose među domaćim stanovnicima, vlastelom i strancima, uspostaviti strukturu vlasti, definirati kazneni i privatnopravni zakon, osigurati očuvanje reda i mira, nametnuti poreze, očuvati povlašteni položaj vlastele i odrediti granice, odnosno zadaća je zakona i statuta

⁴⁹ M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, 1990, 983.

⁵⁰ M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, 1990, 996.

⁵¹ M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, 1990, 27.

⁵² B. KUZMIĆ, 2007, 23.

⁵³ M. MOGUŠ, 1988, 55.

uređenje cjelokupnoga privatnoga, društvenoga i političkoga života primorskoga grada⁵⁴ čime oni dobivaju veliko kulturološko i antropološko značenje te iz njih iščitavamo narodni život i običaje. Radi se o pravnim odredbama i zakonima grada Senja pa i Senjski statut iz 1388. godine svrstavamo u srednjovjekovne statute hrvatskih gradova. Svrha je pisanja Senjskoga statuta pragmatična i utilitarna. Vuk Ručić vjerojatno je iz praktičnih potreba prepisao 1701. godine stari hrvatski tekst Senjskoga statuta zato što je stari primjerak bio istrošen upotrebom pa ga je trebalo obnoviti⁵⁵. Iz toga zaključujemo da je taj hrvatski tekst još bio u upotrebi u 18. stoljeću⁵⁶ tako da se hrvatski prijepis upotrebljavao od 15. do 18. stoljeća, a možda i tijekom 18. stoljeća⁵⁷. Taj stari, istrošeni hrvatski primjerak nije sačuvan, a moguće je da je uništen i bačen nakon što ga je Ručić prepisao. Latinski rukopis Senjskoga statuta također više ne postoji jer je nestao iz Arhiva grada Senja u Drugom svjetskom ratu⁵⁸. Većina je članaka u prijepisu Senjskoga statuta veoma kratka i sadrži svega jednu rečenicu, a neki imaju svega nekoliko rečenica.

Prijepis Senjskoga statuta Vuka Ručića naslovljen je "STATUT Cesarski" te se u kontinuitetu proteže od stranice 1r do stranice 28v. Počinje uvodom ili protokolom⁵⁹. Protokol u prijepisu Senjskoga statuta zahvaća čak četiri stranice, i to 1r, 1v, 2r i 2v. Na samom početku sadrži karakterističnu formulu kojom počinju hrvatski zakonici u obliku molitvenoga zazivanja i križanja, svojevrsne kršćanske invokacije: *Va ime nerazdiljenoga Trojstva, Oca i Sina i Duha Svetoga, amen.* (1v) Tom se formulom kazuje da se sve čini u Božje ime te da Bog treba pomoći ljudskom razumu da sastavi zakon, pravno djeluje i da pravilno upravlja ljudima i imovinom; tom se formulom postiže opravdanost samoga zakona i njegova božanska ovjerenost i vjerodostojnost, a sastavljači izmiču sebe oholo uzdizati i postavljati u nadmoćan položaj. Takve molitvene formule nalazimo i u drugim starohrvatskim tekstovima, a iščeznule su iz današnjih pravnih tekstova. U protokolu prijepisa Senjskoga statuta zatim slijedi precizna datacija dokumenta: *Leta tekućega 1388., 5. dan prebivanja miseca maja* (1v). Ona olakšava proučavateljima svrstati tekst u određeno razdoblje i time se uklanja mogućnost polemiziranja o vremenu nastanka dokumenta. Datacija ima strukturu po kojoj se prvo navodi godina, a zatim broj dana u određenom mjesecu. Pritom se za svaki podatak kazuje na što se odnosi:

⁵⁴ A. KVATERNIK, 2007, 246-247.

⁵⁵ L. MARGETIĆ, 1988, 4.

⁵⁶ L. MARGETIĆ, 1988, 4-5.

⁵⁷ L. MARGETIĆ, 1988, 5.

⁵⁸ A. KVATERNIK, 2007, 246.

⁵⁹ J. STIPIŠIĆ, 1991, 150-153; B. KUZMIĆ, 2009, 441.

Leta, dan, miseca (1v). Retoričkom formulom smatramo objašnjenja zašto se i kako piše Senjski statut: *...pod način da dobri u miru nebantovanomu pribivaju, a zli tulikajše po njihovom delu i meritanju da imaju i podnesu.* (1r) i *...za pomnjost ku verhu želeći njihova grada Senja i razloge ili dobar red, poput ili način od statutov i po procinjenju kriposti njih...* (1v). Razlog sastavljanja i donošenja zakona ima biblijsku podlogu i zrcalnu strukturu odvajanja dobrih od zlih, žita/pšenice od kukolja/pljeve (Mt 3, 12; Mt 13, 30; Lk 3, 17), ovaca od jaraca (Mt 25, 32) jer prvi moraju živjeti u miru, a drugi moraju biti kažnjeni za vlastita nedjela.

Protokol je prijepisa Senjskoga statuta antroponomastički i toponomastički bogat. Ivan Mažuranić uočava da se u latinskome izvorniku Senjskoga statuta nigdje ne spominje kraljevo ime kao što se to čini u Vinodolskom zakonu: "Što se tiče odpravka t.j. ekspedicie ovoga štatuta, mnijemo da neće bit suviše obratiti pozornost čitatelja na to da se u njem, kakono inako biaše običaj, nigdie nepominje ime kralja onoga vremena. Tom prigodom, a i u mnogom inom obziru čitajući ovaj štatut, dolazi nam na pamet zakon vinodolski od god. 1288., koji u glavi svojoj pominje, istina, ime tadašnjega kralja, ali je za kraljevanje njegovo znao tako malo da je u tom obziru pogriješio za celih osam godina. znamenje da u ono doba vlast i gospodstvo plemićah biaše još u razvitku i rastnji. Jer ako je god. 1288. zakon vinodolski i pogriješio u godinah kraljevanja tadašnjega kralja, ali mu je barem znao i napomenuo ime; a štatut senjski, god. 1388. t. j. sto godina poslie, ili nezna ili neće da mu spomene ni gola imena!"⁶⁰ Kraljevo se ime ne spominje ni u Ručićevu prijepisu. Mažuranić navodi da je to zato što su se zakoni dobivali od Frankopana pa vjerojatno nisu marili, znali ili čuli za kralja⁶¹. Iako nije istaknuto vladarevo ime, imena knezova jasno su naznačena u prijepisu Senjskoga statuta: *I zato uzmožna i zveličena dobro rojena g(ospo)da naša, g(ospo)din Štefan i Givan, braća, // a sini dobro rojenoga i sveta spomenuća gospodina [kne]za Bartula Kerčkoga, [Modruš]koga, Gacke, Vinodola <i gospodina Bartula>...* (1r / 1v). Zatim su donesena i imena ostalih važnih ljudi s njihovim titulama: *njih muži g(ospodi)nov Tome od Ripa vikara senjskoga i g(ospodi)na Lovrenca iz Kerbave, gospodina Ivana iz Kerka i gospodina Pavla iz Kerka, viteških ljudi i dvima biššega gospodina Štefana viteza vikara kerškoga vernih i slug zgora imenovanih g(ospod)e* (1v).

⁶⁰ I. MAŽURANIĆ, 1854, 147-148.

⁶¹ I. MAŽURANIĆ, 1854, 148.

Ni prepisivač, sudac Vuk Ručić, ne zaboravlja na kraju svojega prijepisa u kratkom eshatokolu ubaciti neke podatke, formule i dataciju: *Amen / Iesus i Maria. Ručić iudice Volfango di Segna / Finis / Laus Deo. / P. m. P. n. 1701, na 22. Decembra*. Datacija je u eshatokolu u istom obliku kao i u protokolu, ali se za datiranje koristi prijedlog na po formulu *na + datum* (dan, mjesec). Vuk Ručić upisuje svoju profesiju *iudice* i stavlja svoj potpis *Ručić (...)* *Volfango* kao prepisivač Senjskoga statuta; spominje mjesto iz kojega dolazi u sklopu imenske konstrukcije: *di Segna*. Potpisivanjem prepisivača na prijepis Senjskoga statuta uočavamo promjenu srednjovjekovnoga, teocentričnoga svjetonazora. Vuk Ručić nije autor zakona, ali ipak kao prepisivač u skladu s novovjekovnim svjetonazorom i antropocentričnom uređenošću svijeta svoj potpis ne izostavlja. U tristo i trinaest godina mlađemu eshatokolu zazivanje Isusova i Marijina imena *Iesus i Maria*. i rečenica *Laus Deo*. ustaljene su formulacije bez dubljega značenja.

Zakoni su pisani kao nabranje različitih odredaba. Stoga većina članaka u prijepisu Senjskoga statuta počinje riječju *Veće* (= nadalje, još, zatim i sl.), osim prvoga članka 2r (1.) 1., zatim članaka 19v (101.) 100., 27r (159.) 158. i 28r (165.) 164. te posljednjega članka 28v (168.) 167. Članci, koji su u potpunosti na latinskom jeziku ili su pisani mješovito dvama jezičnim sustavima (22v (122.) 120., 24r (133.) 132. i 27r (158.) 157.), počinju latinskom riječju *Item* koju Lujo Margetić u prijevodu latinskoga originala na hrvatski standardni jezik prevodi prilogom *Nadalje*.

Na početcima članaka posebno su dojmiljivi blisko značnici aoristi glagola u trećem licu množine: *dokonjaše i odlučīše* (1r, 2v, 3r (3.) 3., 3r (4.) 4., 3r (5.) 5.) koje bismo kao kontaktne sinonime⁶² preveli samo aoristom *odlučiše*. Članak 2v (2.) 2. počinje glagolima *dokončaše i odlučīše*. Tu je vjerojatno napravljena greška jer se glagol *dokonjaše* upotrebljava mnogo puta, dok glagol *dokončaše* samo u ovom primjeru. U jednom slučaju počinje se obrnutim redoslijedom *odlučiše i dokonjaše* (5r (15.) 15.), a u drugom slučaju umjesto glagola *odlučiše* upotrijebljen je glagol *urdinaše* (4r (9.) 9.). Kada zakoni počinju jednim aoristom, izmjenjuju se glagoli *dokonjaše* (3v (7.) 7., 4r (8.) 8., 4v (12.) 12., 7v (25.) 25., 7v (26.) 26., 7v (27.) 27., 8v (28.) 28., 8v (29.) 29., 8v (30.) 30., 9r (31.) 31., 10r (35.) 34. 10v (36.) 35., 10v (37.) 36., 11r (38.) 37., 11r (39.) 38., 11r (40.) 39., 11v (41.) 40., 12r (42.) 41., 12r (43.) 42., 12v (44.) 43., 12v (46.) 45., 13r (47.) 46., 13r (48.) 47., 13v (49.) 48., 13v (50.) 49., 13v (52.) 51., 13v (53.) 52., 14r (54.) 53., 14r (55.) 54., 14r (56.) 55., 14r (57.) 56., 14v (58.) 57., 14v (59.) 58., 14v (60.)

⁶² B. KUZMIĆ, 2009, 449.

59., 14v (61.) 60., 14v (62.) 61., 14v (63.) 62., 14v (64.) 63., 15r (65.) 64., 15r (66.) 65., 15r (67.) 66., 15r (68.) 67., 15r (69.) 68., 15v (70.) 69., 15v (71.) 70., 15v (72.) 71., 15v (73.) 72., 16r (74.) 73., 16r (75.) 74., 16r (76.) 75., 16r (77.) 76., 16r (78.) 77., 16v (79.) 78., 16v (80.) 79., 16v (81.) 80., 16v (82.) 81., 16v (83.) 82., 17r (84.) 83., 17r (85.) 84., 17r (86.) 85., 17r (87.) 86., 17r (88.) 87., 17v (89.) 88., 18r (94.) 93., 18v (95.) 94., 18v (96.) 95., 19r (97.) 96., 19v (102.) 101., 19v (103.) 102., 19v (104.) 103., 20r (105.) 104., 20r (106.) 105., 20r (107.) 106.), *odlučiše* (3v (6.) 6., 4r (10.) 10., 4v (11.) 11., 4v (13.) 13., 5r (14.) 14., 5r (16.) 16., 5v (17.) 17., 5v (18.) 18., 6r (19.) 19., 6r (20.) 20., 6v (22.) 22., 6v (23.) 23., 7r (24.) 24., [9r (31.) 31.], 9r (32.) 32., 9v (34.) 33., 12v (45.) 44.) i *šentecijaše* (17v (90.) 89., 18r (91.) 90., 18r (92.) 91., 18r (93.) 92.). Ostali članci počinju samo s *Veće* ili s *Veće da*.

Valja upozoriti da je prepisivač Vuk Ručić nedosljedno upotrebljavao hrvatske i strane izraze što vidimo u paru: *ništar ne budu valide* (6v (21.) 21.)—*da ne bude ništar vridno* (7r (23.) 23.). Osim što je promijenjen redosljed zamjenice *ništar*, jedanput je prepisivač upotrijebio romanizam, a drugi put hrvatsku zamjenu u potpuno istoj značenjskoj konstrukciji: *valide-vridno*. Prijepis Senjskoga statuta odražava različite stupnjeve razvoja jezika. Tako početna formulaična invokacija sadrži prijedlog *va*: *Va ime* (1r), dok u samu prijepisu prevladava prijedlog *u*. Neki su članci u potpunosti pisani na latinskom jeziku ili su se u neke članke uvodili pojedini strani izrazi i termini.

Katkada postoji potreba dodatnoga naglašavanja dodavanjem kontaktnih sinonima: *svake dobre zakone, modi i redi rečenoga grada Senja* (2r), *da imaju i podnesu* (1r), *imenovane stvari dopušćenih i odlučenih, skupljenih i zazvanih zvonom po zakonu rektorom* (1v), *Najpervo prija svega svih stvari da vlasteli senjski budu vikovičnom načinom i imaju biti slobodni i ežempti u gradu Senju i u njegovom deržanju od svih i svakih angari, naloge, tributa ili harača, svake rabote koju s ke se mogu izreći ili smisliti ili imenovati ili bi se mogla kim...* (2v (1.) 1.), *hodjenja u brodih, drivih ormanic od Senja* (5r (15.) 15.) i sl. Ponekad se ističe s veznikom toliko/tuliko-koliko umjesto da je korišten sastavni veznik: *toliko na vratih od tergovine kuliko na morskih* (3r (4.) 4.) *tuliko na gornjih vratih koliko na morskih* (3r (4.) 4.), *toliko po moru koliko po suhu* (3v (5.) 5.), *toliko ki prodaje, koliko on ki kupuje* (4v (12.) 12.). Time se dodatno ističe važnost pojedine odredbe i pokazuje se asimilatorna funkcija jezika, odnosno koristi se puno riječi zbog naglašavanja i isticanja da bi bilo rečeno značenjski isto. Stilistička vrijednost takvim isticanjima raste.

Da bi se izbjeglo beskonačno nabranje, koristi se pozivanje i na sve druge slične i istovjetne primjere: *svake rabote koju s ke se mogu izreći ili smisliti ili imenovati ili bi se mogla kim se oće načinom istumačiti* vikovično (2v (1.) 1.), *mozi prodati svoje vlastovite konje prez plaćenja tergovine ili koga drugoga dohotka* (3v (7.) 7.), *od šentencije pinezne ili ke godi druge* (11r (40.) 39.), *ki bi perskal vodu ali ke druge stvari* (14r (54.) 53.), *ki godar bi citan za ki godar dug ili ku drugu kaužu iliti uzrok* (16r (77.) 76.). Najčešći je poliptoton *ima imiti* (10v (37.) 36.), *imi imiti* (10r (34.) 33., 11v (41.) 40.), a paregmenon *pravu pravdu* (6r (19.) 19.). U kaznenom zakonu najčešće se koriste dvije konstrukcije za određivanje visine kazne. To su *da plati* (12v (43.) 42., 13v (50.) 49., 14r (54.) 53., 14r (56.) 55. x 2, 14r (57.) 56., 14v (58.) 57., 14v (59.) 58., 15r (66.) 65., 15r (68.) 67., 15v (72.) 71.) i *upada u penu* (13v (52.) 51., 14r (55.) 54., 14v (60.) 59., 14v (61.) 60., 14v (62.) 61., 15r (65.) 64., 16r (77.) 70., 16v (78.) 77., 16v (79.) 78., 16v (80.) 79., 16v (81.) 80.) / *(da) pada u penu* (13v (53.) 52., 14v (63.) 62. x 2, 15r (64.) 63., 16v (82.) 81., 17r (84.) 83., 17r (85.) 84., 17v (88.) 87., 17v (89.) 88., 17v (90.) 89., 18r (91.) 90., 18r (92.) 91., 18r (93.) 92. x 2) / *da padaju u penu* (27v (161.) 160.). Članak 27r / 27v (160.) 159. primjer je govornoga izražavanja i izravnoga obraćanja: *Veće dobra spomenutja gospa mati gospodina našega kneza suprotiva razlogu pravice prez nijednoga uzroka vlastel i puka senjskog oduzela je od teritorija grada Senja i // pridala rečenim ljudima ili gradu Ledenicam i to morete V(aša) m(ilst) dobro znati.* (27r / 27v (160.) 159.)

Složene se rečenice kadikad sklapaju u duge nizove. Takve se višestruko složene rečenice u prijevodu na hrvatski standardni jezik moraju presjeći na manje i kraće rečenice da bi se time postigla bolja razumljivost: (6r) *Veće, da imenovani rekturi i vićnici mogu sebi obrati jednoga samoga kancilera, ki bi pisal kontrat stvari dvo(6v)ra senjskoga da on sam nigdor drugi ne more činiti pisati rečene kontrate i stvari i ako bi je ki učinil, da ne moziju imati nikakove kriposti i da ništar ne budu valide, ni pohvaljeno ča bi se našlo pisano rukom drugog človika, nego samo ono ča bi se moglo postaviti da bi učinjeno in absent oficijalov, a z dopušćenje rekturov, ali koga rektura senjskoga.* (6r / 6v (21.) 21.)

Dakle, za stilističku raščlambu prijepisa Senjskoga statuta spomenuli smo sljedeće:

1. protokol i njegova struktura (uvodna molitvena formulacija, datacija, razlog sastavljanja zakona, popis imena i njihovih dužnosti)
2. izostavljanje kraljeva imena i spominjanje knezova Frankopana

3. različiti glagoli na početcima članaka
4. gomilanje istovrsnih izraza
5. najčešće stilske figure
6. nizanje zavisnih surečenica
7. formulacije za određivanje visine kazne
8. utilitarna i pragmatička funkcija zakona.

III.

Sustavno istraživanje, proučavanje i znanstvena obrada latinskih i starohrvatskih pravnih tekstova važni su za hrvatsku kulturu. Pravni tekstovi nose bogato kulturološko značenje pa zato nije čudno što se većinom latinski izvornik Senjskoga statuta proučavao prvenstveno iz povijesnoga, sociološkoga, pravnoga aspekta (Željko Bartulović, Nada Klaić, Lujko Margetić, Đorđe Milović, Zrinka Novak, Petar Strčić) čime se ukazalo na bogatu kulturu na kvarnerskom području u kasnom srednjem vijeku.

Starohrvatski su pravni tekstovi izvori za hrvatsku pravnu, jezičnu, književnu i društvenu povijest. Jedan od načina njihova proučavanja jest promatrati starohrvatske pravne spomenike kao jezične spomenike što do sada nije učinjeno u odgovarajućoj mjeri. Senjski statut prepisao je sudac Vuk Ručić iz Senja i datirao ga 22. prosinca 1701. godine. Do nastanka triju članaka o jeziku prijepisa Senjskoga statuta Vuka Ručića⁶³ samo su neki stari hrvatski pravni tekstovi poput Vinodolskoga zakona iz 1288. godine (Josip Bratulić, Eduard Hercigonja), Poljičkoga statuta iz 1444. godine (Zvonimir Junković), Veprinačkoga zakona iz 1507. godine (Boris Kuzmić) i Trsatskoga zakona iz 1640. godine (Mario Šimudvarac) bili detaljnije jezično raščlanjeni. Do sada je u prijepisu Senjskoga statuta obrađena samo fonologija koju je prikazao Milan Moguš⁶⁴. U trima navedenim člancima donesena je i jezična raščlamba prijepisa Senjskoga statuta na svim jezičnim razinama: fonološkoj, morfološkoj, sintaktičkoj, leksikološkoj i stilističkoj razini. Jedinstvenost je ovih triju znanstvenih članaka u tome što su priključili prijepis Senjskoga statuta Vuka Ručića u red starohrvatskih zakona i statuta koji su jezično temeljito proučeni i istraženi.

⁶³ M. ŠIMUDVARAC, 2011, 13-24.; M. ŠIMUDVARAC, 2012, 75-94.

⁶⁴ M. MOGUŠ, 1988, 51-56.

Dok je u svojem radu u *Senjskome zborniku* 34 iz 2007. godine Lujo Margetić⁶⁵ donio prijevod latinskoga originala na hrvatski jezik, hrvatski prijepis nije bio osuvremenjen. Autor članka o jeziku prijepisa Senjskoga statuta preveo je na hrvatski standardni jezik prijepis Senjskoga statuta suca Vuka Ručića. Prijevod se nalazi u knjizi *Lujo Margetić – Srednjovjekovni zakoni i opći pravni akti na Kvarneru* urednika Berislava Pavišića od 216. do 247. stranice⁶⁶. Time je prijepis Senjskoga statuta Vuka Ručića iz 1701. godine osuvremenjen tako da bude razumljiv onima koji se bave starohrvatskim pravnim tekstovima i onima kojima poteškoće stvara naizgled težak i nerazumljiv jezik. Posebna je to pomoć pravnicima i pravnim povjesničarima koji se moraju suočavati sa starohrvatskim jezikom i povijesnom gramatikom hrvatskoga jezika. Time se otvara put interdisciplinarnom pristupu u proučavanju starih hrvatskih pravnih tekstova.

Takva se istraživanja trebaju nastaviti i dalje. Mnogo je još neproučenih tekstova koji čekaju svoju jezičnu obradu pa je ovo ujedno poticaj slavistima, kroatistima i lingvistima da se upuste u detaljnija i iscrpnija jezična istraživanja. Ovi su radovi tek korak prema konačnom cilju u očuvanju, razumijevanju i interpretaciji starih hrvatskih tekstova koji leže u korijenima bogate hrvatske kulture.

Literatura

Željko BARTULOVIĆ, Stvarna i obvezna prava u Senjskom statutu iz 1388, *Senjski zbornik*, 15, Senj, 1988, 41-50.

Željko BARTULOVIĆ, Neki organi i službe u Senjskom statutu iz godine 1388, *Senjski zbornik*, 19, Senj, 1992, 125-134.

Josip BRATULIĆ, *Vinodolski zakon 1288.-1988.*, Zagreb, 1988.

Stjepan DAMJANOVIĆ – Ivan JURČEVIĆ – Tanja KUŠTOVIĆ – Boris KUZMIĆ – Milica LUKIĆ – Mateo ŽAGAR, *Mali staroslavensko-hrvatski rječnik*, Zagreb, 2004.

Stjepan DAMJANOVIĆ, *Staroslavenski jezik*, Zagreb, 2005.

Mirko DEANOVIĆ – Josip JERNEJ, *Talijansko hrvatski ili srpski rječnik*, Zagreb, 1990.

Anđela FRANČIĆ – Boris KUZMIĆ, *Jazik horvatski: Jezične raščlambe starih hrvatskih tekstova*, Zagreb, 2009.

Alemko GLUHAK, *Hrvatski etimološki rječnik*, Zagreb, 1993.

---

⁶⁵ L. MARGETIĆ, 2007, 64-77.

⁶⁶ M. ŠIMUDVARAC, 2012, 216-247.

- Boris KUZMIĆ, *Veprinački zakon*, Opatija, 2007.
- Boris KUZMIĆ, Jezik hrvatskih srednjovjekovnih pravnih spomenika, *Povijest hrvatskoga jezika*, 1. knjiga: Srednji vijek, Zagreb, 2009, 405-456.
- Anamarija KVATERNIK, Racionalno i iracionalno u Senjskom statutu iz 1388. – kaznenoprocenasi aspekti, *Senjski zbornik*, 34, Senj, 2007, 245-264.
- Jozo MAREVIĆ, *Latinsko-hrvatski enciklopedijski rječnik*, sv. 1, Zagreb, 2000.
- Jozo MAREVIĆ, *Latinsko-hrvatski enciklopedijski rječnik*, sv. 2, Zagreb, 2000.
- Lujo MARGETIĆ, Senjski statut iz 1388., *Senjski zbornik*, 12-14, Senj, 1985-1987, 19-100.
- Lujo MARGETIĆ, Nekoliko riječi o Senjskom statutu iz 1388., *Senjski zbornik*, 13, Senj, 1988, 1-14.
- Lujo MARGETIĆ, Senjski statut iz godine 1388, *Senjski zbornik*, 34, Senj, 2007, 5-160.
- Ivan MAŽURANIĆ, Statut grada Senja od godine 1388, *Arkiv za povjestnicu jugoslavensku*, 3, Zagreb, 1854, 141-154.
- Dorđe MILOVIĆ, Kazneno pravo Senjskoga statuta iz godine 1388, *Senjski zbornik*, 34, Senj, 2007, 197-244.
- Milan MOGUŠ, *Današnji senjski govor*, Senj, 1966.
- Milan MOGUŠ, *Čakavsko narječje*, Zagreb, 1977.
- Milan MOGUŠ, Jezik prijevoda Senjskoga statuta, *Senjski zbornik*, 13, Senj, 1988, 51-56.
- Milan MOGUŠ, Senjski statut – ogledalo srednjovjekovnog Senja, *Forum*, 12, Zagreb, 1988, 799-812.
- Zrinka NOVAK, Neki aspekti pravnog položaja ženâ u Vinodolskom zakonu, Senjskom i Krčkom statutu, *Historijski zbornik*, 62, Zagreb, 315-343.
- Ivo PRANJKOVIĆ, Hrvatski perifrastični supin, *Hrvatska skladnja. Rasprave iz hrvatske sintakse standardnog jezika*, Zagreb, 2002, 36-41.
- Petar SKOK, *Etimološki rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, 1, Zagreb, 1971.
- Petar SKOK, *Etimološki rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, 2, Zagreb, 1972.
- Petar SKOK, *Etimološki rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, 3, Zagreb, 1973.
- Jakov STIPIŠIĆ, *Pomoćne povijesne znanosti u teoriji i praksi*, Zagreb, 1991.
- Petar STRČIĆ, Senj u XIII i XIV stoljeću, *Senjski zbornik*, 12-14, Senj, 1987, 1-18.
- Petar STRČIĆ, Prilog o Senju u 13. i 14. st. za uspona knezova Krčkih, načelnika i knezova Senjskih, *Senjski zbornik*, 34, Senj, 2007, 161-196.
- Ante ŠEPIĆ, Jezik hrvatskih općinskih statuta istarskih i primorskih (Prilog historičkoj gramatici hrvatskog jezika), *Rad JAZU*, 295, Zagreb, 1953, 5-40.
- Mario ŠIMUDVARAC, Fonološka raščlamba prijepisa Senjskoga statuta Vuka Ručića – vokalizam, *Senjski zbornik*, 38, Senj, 2011, 13-24.
- Mario ŠIMUDVARAC, Fonološka (konsonantizam) i morfološka raščlamba prijepisa Senjskoga statuta Vuka Ručića, *Senjski zbornik*, 39, Senj, 2012, 75-94.

Mario ŠIMUDVARAC, Tekst Senjskog statuta na hrvatskom standardnom jeziku, *Lujo Margetić – Srednjovjekovni zakoni i opći pravni akti na Kvarneru*, Zagreb–Rijeka, 2012, 216-247.

Mirko ZJAČIĆ, Statut grada Senja iz 1388. godine, *Rad JAZU*, 369, Zagreb, 1975, 39-115.

SYNTACTICAL, LEXICOGRAPHICAL AND STYLISTIC ANALYSIS OF THE
TRANSCRIPT OF THE SENJ STATUTE OF VUK RUČIĆ

In the article the author specifies the syntactical, lexicographical and stylistic features of the transcript of the Senj statute of Vuk Ručić from 1701, he speaks about the translation of the transcript of the Senj statute into the standard Croatian language and gives a conclusion about the overall linguistic analysis of this old Croatian legal text.

Keywords: Senj statute, Vuk Ručić, language, syntax, lexicology, stylistics